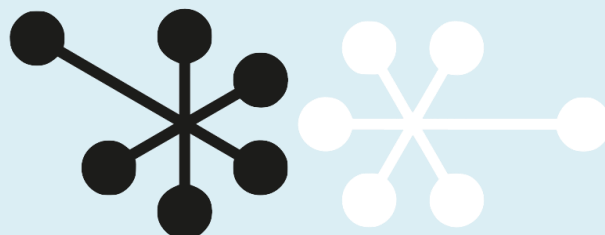

LIFE / FIT FOR REACH

DAŽNIAUSIAI UŽDUODAMI KLAUSIMAI
APIE CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ VALDYMĄ
IR PAKEITIMĄ

2020

Turinys

Bendri klausimai	6
1. Ar milteliai yra cheminės medžiagos?	6
2. Ar nanomedžiagos (nanodalelės) yra cheminės medžiagos?	6
3. Ar nedidelis pavojingų cheminių medžiagų poveikis tikrai kenkia sveikatai?	6
4. Kur greitai surasti informacijos apie pavojingas chemines medžiagas?	7
5. Ar man galioja REACH reikalavimai?	7
6. Kaip sužinoti, ar mano įmonė naudoja chemines medžiagas?	8
7. Kaip žinoti, ar cheminė medžiaga yra priskirta endokrininę sistemą ardančioms medžiagoms?	8
8. Kaip man žinoti, kurios medžiagos yra pavojingos aplinkai?	8
9. Kaip atpažinti PBT ar vPvB chemines medžiagas?	8
10. Kuo skiriasi pavojus nuo rizikos?	9
11. Kokie yra pirmieji tinkamo cheminių medžiagų valdymo žingsniai? Ar tai cheminių medžiagų inventorius?	9
12. Visos mūsų naudojamos medžiagos ir mišiniai atitinka teisinius reikalavimus, kodėl turėtume juos pakeisti?	10
Cheminių medžiagų valdymas	10
13. Kaip išvengti, kad įmonė nepradėtų naudoti naujų medžiagų ar mišinių, kurie yra pavojingi ir kurie gali būti reglamentuojami ateityje?	10
14. Kas įmonėje turėtų būti atsakingas už pakeitimą?	11
15. Norėtume pradėti naudoti naują technologiją kartu su partneriu iš JAV ir naudoti JAV pagamintas chemines medžiagas. Ar turime kokių įsipareigojimų pagal REACH?	12
Teisiniai reikalavimai	12
16. Kaip sužinoti, ar medžiaga yra teisiškai reguliuojama ir galėtų būti prioritentinė pakeitimui?	12
17. Ar pagal su darbuotojų sauga ir sveikata susijusius įstatymus reikalingas pakeitimas?	12
18. Ar pakeitimas yra privalomas pagal pramoninių išmetamų teršalų direktyvą (TIPK)?	13
19. Ar ES apribojimai taip pat taikomi, jei cheminę medžiagą eksportuoju?	14
Saugos duomenų lapai (SDL)	14
20. Kas yra saugos duomenų lapas ir kur jį gauti?	14
21. Ar reikia turėti kiekvienos cheminės medžiagos SDL?	15
22. Mes naudojame tik dažus, kurių reikalauja mūsų klientai, ir teigia, kad jie yra saugūs. Ar turime gauti dažų SDL?	15

23. Man atrodo, kad SDL, kuriuos turime įmonėje nėra tvarkingi. Kaip įvertinti SDL kokybę?	15
24. Cheminės medžiagos tiekėjas atsiuntė labai prastos kokybės SDL. Ar galiu naudoti geresnius SDL iš interneto?.....	16
25. Kaip sužinoti, ar SDL yra pasenęs?.....	16
26. Į ką atkreipti dėmesį SDL, norint sužinoti, ar cheminė medžiaga ar mišinys yra vengtina ir ją reikėtų pakeisti?	17
27. Ar SDL turi būti išverstas į lietuvių k.? Kieno tai atsakomybė?.....	17
28. Kaip geriausiai informuoti darbuotojus, kad SDL pateikiama aktuali informacija yra svarbi?	17
29. Kaip panaudoti SDL priedą? Ar tai gali padėti įgyvendinti pakeitimą?.....	18
30. Kas atsakingas už SDL atnaujinimą? Ar tai ne tiekėjo pareiga atsiųsti SDL, kai jis atnaujinamas?	18
31. Patikrinau ECHA duomenų bazę ir kai kurios medžiagos yra klasifikuojamos kitaip nei SDL, kurį gavau iš tiekėjo. Kokią klasifikaciją naudoti?.....	18
Pakeitimo inicijavimas	19
32. Kaip pradėti pavojingų medžiagų pakeitimą įmonėje?	19
33. Galbūt yra kontrolinis sąrašas įmonėms sužinoti, ar reikia keisti pavojingas chemines medžiagas ar mišinius?.....	19
34. Kaip įtikinti vadovybę pagal galimybes nenaudoti pavojingų cheminių medžiagų?	20
35. Kaip turėčiau pasielgti, jei mano klientai nori, kad naudočiau pavojingą medžiagą, kurią aš noriu pakeisti?	21
36. Kiek reikia paskirti laiko pavojingos cheminės medžiagos pakeitimo procesui įgyvendinti?..	21
37. Pakeitimas atrodo kaip daug resursų reikalaujantis procesas? Galbūt yra žinių kaip tai įgyvendinti atskiroms pramonės šakoms?	21
38. Įkūriau naują gamybos įmonę. Noriu sukurti savo procesus / produktus, kad ateityje išvengčiau pakeitimų. Ką turėčiau žinoti?	22
Kandidatų pakeitimui nustatymas	22
39. Kaip priimti teisingus sprendimus pasirenkant kurią medžiagą pakeisti pirmiausiai? (žinau, kad pasirenkant alternatyvas gal iškilti iššūkių, pvz. medžiaga bus draugiškesnė aplinkai bet pavojingesnė žmogaus sveikatai).	22
40. Identifikavome kelis kandidatus pakeitimui. Kaip sužinoti, kurią medžiagą keisti yra svarbiausia?	22
41. Kokius pavojingų cheminių medžiagų sąrašus sekti svarbiausia? Kas yra SinList?.....	23

42. Ką turėčiau daryti, jei sužinojau, kad mano cheminė medžiaga yra kandidatiniame sąraše?	23
43. Naudojame tik chemines medžiagas iš gerai žinomų Europos tiekėjų, turinčių griežtą cheminės saugos politiką. Taigi nėra nieko ką turėtume pakeisti. Ar taip?	24
44. Visas naudojamas chemines medžiagas tvarkome tinkamai (tinkamas sandėliavimas, darbų sauga ir t.t.). Ar vistiek mums reikia keisti pavojingas medžiagas?	25
45. Ar yra elektroninių priemonių, kurios galėtų padėti rasti tinkamas pavojingų medžiagų alternatyvas?	25
46. Atliekant įmonės nuotekų laboratorinius tyrimus buvo rasta pavojingų medžiagų, tačiau peržiūrėję cheminių medžiagų ir mišinių inventorių tokių medžiagų neradome. Ką turėtume daryti?	25
Alternatyvų paieška	26
47. Kaip ieškoti alternatyvų? Ar galima klausti tiekėjų?	26
48. Jeigu radome daugiau nei vieną alternatyvą, kaip sužinoti kuri iš jų geriausia?	26
49. Ką daryti, jei tinkamų pakaitų neradome?	26
50. Sužinojome, kad sumažinti dezinfekantų naudojimą (kuriuose yra aplinkai pavojingų medžiagų) galėtume įdiegti naują įrangą, naudojančią šildymą, tačiau ji sunaudoja daugiau energijos. Kaip sužinoti, ar tai verta aplinkos požiūriu?	27
51. Ką daryti, kai įgyvendinus pakeitimą, pasikeičia produkto savybės ir kokybė?	27
Pagalba įgyvendinant pakeitimą	28
52. Kas man gali padėti, jei nežinau kaip įgyvendinti pakeitimą?	28
53. Kur ieškoti gerosios praktikos pakeitimo pavyzdžių?	28
54. Ar inspektoriai gali padėti dėl pavojingų medžiagų pakeitimo?	28
55. Kaip sužinoti, ar konsultantas yra man naudingas?	28
56. Ar mažos įmonės gali pačios pakeisti chemines medžiagas?	28
57. Kur rasti finansinės paramos pakeitimui, jei reikia didelių investicijų?	28
58. Kiek kainuoja pavojingų cheminių medžiagų pakeitimas?	29
Pakeitimo nauda	29
59. Kokia nauda įmonei įgyvendinus pakeitimą?	29
60. Kaip galiu pranešti, kad sėkmingai pakeičiau pavojingą medžiagą, pavyzdžiui, naudoti kaip argumentą rinkodaroje?	29
61. Jei pripažinsime, kad naudojame pavojingas chemines medžiagas, ar nepakenksime savo įvaizdžiui?	30

62. Ar yra atvejų, kai pakeitimas būtų pelningas be didelių pradinio kapitalo investicijų? 30

Bendri klausimai

1. Ar milteliai yra cheminės medžiagos?

Milteliai (dulkės, talkas) arba granulės yra cheminės medžiagos, kadangi neturi tam tikros formos, struktūros ar paviršiaus, lemiančio jų funkciją. Milteliai reiškia, kad cheminė medžiaga yra sausas, labai smulkių dalelių, formos. Milteliai gali būti natūralūs arba „sukurti žmogaus“. Milteliai gali būti medžiaga, jei jie yra tos pačios sudėties išgauti cheminės sintezės būdu arba iš gamtos, arba jie gali būti mišiniai, jei milteliams gauti buvo sumaišytos kelios medžiagos arba miltelių mišiniai. Pavyzdžiui, kario prieskoniai (natūralus mišinys) arba kosmetinė mineralinė pudra (sintetinis mišinys).

2. Ar nanomedžiagos (nanodalelės) yra cheminės medžiagos?

Taip, tai cheminės medžiagos.

Nanomedžiagos arba nanodalelės yra cheminės medžiagos, kurių dalelių dydis yra nuo 1 iki 100 nanometrų. Jos atitinka cheminės medžiagos, pagal REACH ir KŽP reglamentus, apibrėžimus, todėl joms taikomos šių reglamentų nuostatos. Tai reiškia, kad jos turi būti registruojamos ir klasifikuojamos kaip ir visos kitos cheminės medžiagos.

Nuo 2020 m. sausio 1 d. įmonėms, kurios gamina ar importuoja nanoformos pavidalo medžiagas, taikomi aiškūs ir papildomi [teisiniai REACH reikalavimai](#).

3. Ar nedidelis pavojingų cheminių medžiagų poveikis tikrai kenkia sveikatai?

Tai priklauso nuo konkrečios medžiagos, bet jei norite būti saugus, venkite pavojingų cheminių medžiagų poveikio, jei tik įmanoma.

Daugelis cheminių medžiagų sukelia matomą ar apčiuopiamą poveikį tik tuo atveju, jei „suvartojamas“ didelis jų kiekis ar didelė koncentracija. Pavyzdžiui, cheminės medžiagos, kurios poveikio didėjimą galite stebėti su suvartojamo kiekio didėjimu yra alkoholis - pradeda nuo „nieko pastebimo“ ir baigiant rimtu apsinuodijimu ar mirtimi. Tačiau, nors mes to ir negalime pajusti, net ir suvartojus minimalų kiekį, smegenų ląstelės yra pažeidžiamos.

Iš daugelio šiandien naudojamų cheminių medžiagų nežinoma, ar nedideli kiekiai sukelia ar nesukelia neigiamą poveikį sveikatai, todėl reikia stengtis kiek įmanoma sumažinti galimą šių cheminių medžiagų keliamą riziką.

Taip pat svarbu tai, kad žmonės ir aplinka nėra veikiami tik vienos cheminės medžiagos, tačiau paprastai aplinkai yra daug skirtingų cheminių medžiagų. Jei jų poveikis susisumuoja, žala gali būti didesnė ir labiau pastebima. Be to, skirtingos cheminės medžiagos veikdamos kartu, gali sustiprinti viena kitos poveikį. Pavyzdžiui, alkoholis gali sustiprinti ar susilpninti vaisto poveikį. Todėl daugelio

vaistų instrukcijose nurodoma, kad jų negalima vartoti kartu su alkoholiu. Tai vadinama „kokteilio efektu“ – cheminių medžiagų mišinio poveikis.

Sunku prognozuoti, kad kokteilio efektas gali pasireikšti ir kokio stiprumo poveikis bus. Tačiau tikrai galima teigti, kad kuo mažesnis skirtingų cheminių medžiagų skaičius ir kuo mažesnė jų koncentracija, tuo mažesnis yra poveikis ar žalos rizika.

4. Kur greitai surasti informacijos apie pavojingas chemines medžiagas?

Greičiausias ir paprasčiausias būdas rasti informacijos apie (pavojingas) chemines medžiagas yra naudotis Europos cheminių medžiagų agentūros [ECHA duomenų baze](#). Čia pateikiama informacija trimis lygiais: informacijos santrauka („Infocard“), išsamesnė informacija (trumpas aprašymas) ir informacija, tiesiogiai paimta iš registracijos dokumentų rinkinių (registruotų medžiagų duomenų bazės).

Jei į ECHA paieškos langą įvesite medžiagos pavadinimą, CAS arba EB numerį, duomenų bazė gauna įrašų sąrašą. Spustelėjus medžiagos pavadinimą, bus parodyta vadinamoji informacinė kortelė, kurioje pateikiama:

- pagrindinė informacija apie medžiagą,
- ryškiausios pavojingos ir kritinės medžiagos savybės,
- teisinė ir saugaus naudojimo informacija, susijusi su medžiaga, ir kita susijusi informacija.

Iš „Infocard“ kortelės galite patekti į išsamesnės informacijos puslapį ar registracijos duomenų bazę, taip pat pasiekti informaciją apie medžiagai taikomus teisinius įpareigojimus ar pasiekti viešosios veiklos koordinavimo priemonės (PACT) informaciją, kuri informuoja apie esamas ir numatomas su chemine medžiaga susijusias teisinio reguliavimo veiklas.

5. Ar man galioja REACH reikalavimai?

Taip, visi, įskaitant ir vartotoją patenka į REACH reguliavimo sritį.

REACH reglamentas turi poveikį įvairioms įmonėms, [tačiau iš esmės yra keturi vaidmenys](#), kuriems tenka atsakomybė (viena įmonė gali atlikti daugiau nei vieną vaidmenį):

Gamintojas: jei gaminate chemines medžiagas savo reikmėms, pardavimui ar tiekiate kitoms įmonėms, pagal REACH turite prisiimti keletą svarbių pareigų, įskaitant savo cheminių medžiagų registravimą¹;

Importuotojas: jei perkate atskiras chemines medžiagas, mišinius ar gaminius iš ne ES / EEE valstybių narių, pvz., drabužius, baldus ar plastikinius gaminius, jums tikriausiai tenka tam tikra atsakomybė pagal REACH;

¹ Jei medžiagos gamybos apimtis išlieka mažesnė nei 1 t per metus arba cheminė medžiaga nepriskiriama registruotinoms (pvz., veikliosios medžiagos, skirtos naudoti farmacijoje ar biociduose), jų registravimo pareiga gali būti netaikoma.

Platintojas: jei cheminę medžiagą ar mišinį įsigyjate EEE, sandėliuojate ją ir tada pateikiate į rinką kam nors kitam (taip pat naudodami savo prekės ženklą, niekaip nepakeisdami cheminės sudėties), greičiausiai turėsite tam tikrų įsipareigojimų pagal REACH;

Tolesnis naudotojas: jei savo pramoninėje ar profesinėje veikloje naudojate bet kokias chemines medžiagas, jums gali tekti tam tikra atsakomybė pagal REACH.

6. Kaip sužinoti, ar mano įmonė naudoja chemines medžiagas?

Cheminės medžiagos arba mišiniai gali būti skysčiai, kietosios medžiagos, milteliai ar dujos. Jie gali būti „natūralūs“ arba žmogaus sukurti. Pavyzdžiui, valymo priemonės, metalo druskos, tepalai, polimerai, rūgštys, azoto dujos, tirpikliai, dangos arba dažai.

Apskritai, visi profesionaliam naudojimui skirti produktai, kuriuos įmonė įsigyja, ir kurie yra skysčiai ar dujos, yra cheminės medžiagos. Be to, visos kietos sintetinės kilmės žaliavos (arba išgaunamos iš žaliavų, pvz., augalų ekstraktai), kurios yra milteliai ar granulės (ne maistas ar pašarai, taip pat natūralios organinės kilmės medžiagos, pvz., mediena, vilna, oda ir kt.), kurios neturi tam tikros formos (kaip varžtas, stalas ar saga), taip pat yra cheminės medžiagos.

Jei norite sužinoti, ar jūsų įmonė naudoja chemines medžiagas, galite patikrinti medžiagų valdymo sistemą (jei tokia yra) arba ką įmonė perka / įsigyja kaip žaliavas.

7. Kaip žinoti, ar cheminė medžiaga yra priskirta endokrininę sistemą ardančioms medžiagoms?

Patikrinkite [ECHA medžiagų sąrašą](#), kurioms pagal REACH ar Biocidinių produktų reglamentą atliekamas endokrininę sistemą ardančių medžiagų vertinimas.

Į SinList (angl. *Substitute It Now*) [sąrašą](#) įtraukiamos medžiagos, kurios pagal REACH oficialiai pripažįstamos kaip SVHC, ir medžiagos, kurias organizacija ChemSec įvertino kaip keliančias labai didelį susirūpinimą, įskaitant endokrininės sistemos trikdymą. [Medžiagos, kurios buvo įtrauktos į sąrašą tik dėl jų endokrininę sistemą trikdančių veikimo būdų, yra čia.](#)

8. Kaip man žinoti, kurios medžiagos yra pavojingos aplinkai?

Lengviausias būdas yra pažvelgti į cheminės medžiagos ar mišinio pavojingumo (H) frazes: pavojai aplinkai prasideda nuo 4 (t. y. H410, H411 ir kt.). H frazės, prasidedančios 2, žymi fizinių pavojų, o 3 - pavojų sveikatai.

9. Kaip atpažinti PBT ar vPvB chemines medžiagas?

Jei cheminė medžiaga ar mišinys atitinka patvarių, bioakumuliacinių ir toksiškų (PBT) arba labai patvarių, labai bioakumuliacinių (vPvB) medžiagų kriterijus, tai turi būti aprašyta saugos duomenų lapo skyriuje „2.3 Kiti pavojai“ arba „12.5 PBT ir vPvB vertinimo rezultatai“. Pavyzdžiui, „Medžiaga atitinka vPvB kriterijus pagal Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 XIII priedą“.

Norėdami nustatyti medžiagas, kurios atitinka PBT ir vPvB medžiagų kriterijus, taip pat galite patikrinti [ECHA kandidatinių sąrašą](#) ir kitus sąrašus, pvz., [PBT vertinimo sąrašą](#), [Viešosios veiklos koordinavimo įrankį \(PACT\)](#), [SinList](#).

10. Kuo skiriasi pavojus nuo rizikos?

Apskritai pavojingumas apibrėžiamas kaip galimybė pakenkti. Rizika yra tikimybė, kad susidūrus su pavojumi gali atsirasti žala.

Cheminių medžiagų atveju pavojingumas yra fizikinės ir cheminės medžiagos ar mišinio savybės, kurios kenksmingos sveikatai ir aplinkai. Rizika apibūdina tikimybę, kad cheminė medžiaga padarys žalą žmogaus sveikatai ar aplinkai, remiantis tikėtino poveikio lygiu (t.y. kiekio, trukmės ir dažnio - kiek, kiek laiko, kaip dažnai). Jei nustatoma rizika, pavyzdžiui, išmatuotas medžiagos poveikio lygis darbo vietoje yra didesnis nei saugi riba, darbdavys turėtų imtis veiksmų ir įvertinti, ar jis gali pakeisti medžiagą, įgyvendinti technines rizikos mažinimo priemones ar naudoti asmenines apsaugos priemones, kad pagerėtų sąlygos.

11. Kokie yra pirmieji tinkamo cheminių medžiagų valdymo žingsniai? Ar tai cheminių medžiagų inventorių?

Cheminių medžiagų valdymas įmonėje [susideda iš daugelio elementų](#): pirkimas, sandėliavimas, šalinimas, vidinė komunikacija apie cheminių medžiagų keliamą riziką ir kt. [Inventorių](#) yra vienas iš jų ir yra ypač svarbus, nes jame kaupiama pagrindinė informacija reikalinga planuoti ar įgyvendinti visus kitus procesus.

Cheminių medžiagų inventorių yra visų įmonėje naudojamų cheminių medžiagų ir mišinių apžvalga. Joje turėtų būti informacija apie medžiagos savybes, jos klasifikaciją, laikymą, naudojimo vietą ir kiekius, galutinį produktą ir visa kita informacija, svarbi saugiam pavojingų cheminių medžiagų tvarkymui. Cheminių medžiagų inventorizacija gali būti vertinama kaip vienas iš kertinių veiksmų, leidžiančių tinkamai valdyti chemines medžiagas.

Remiantis nacionaliniais teisės aktais, cheminių medžiagų inventorių turi būti visose įmonėse, kurios gamina, importuoja, teikia rinkai, naudoja pramoninėje, profesinėje, žemės ūkio, paslaugų ar kitoje ekonominėje veikloje, taip pat eksportuoja chemines medžiagas ir preparatus, kad atitiktų teisinius reikalavimus.

Lietuvoje cheminių medžiagų inventoriaus reikalavimai nustatyti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakyme [„Cheminių medžiagų ir preparatų apskaitos tvarkos aprašas“](#).

Tačiau inventorių nėra būtinas tik todėl, kad to reikalauja įstatymai. Jei sudarytas ir pildomas tinkamai, jis gali būti naudojamas:

- struktūrizuoti sistemingą informacijos apie naudojamą chemines medžiagas rinkimą;

- gauti apžvalgą apie tai, kurios pavojingos cheminės medžiagos yra naudojamos, ir sukurti patikimą informacinį pagrindą, pagal kurį būtų nustatomi veiksmai, reikalingi situacijai pagerinti, pvz. darbuotojams, aplinkai, įrenginių saugai ar pagamintiems produktams;
- nustatyti prioritetus ir suformuoti įmonės ateities strategijas bei plėtros planus;
- kaip pagalba visų žaliavų ir savo produktų teisinės atitikties tikrinimui;
- leidžia greitai rasti reikiamą informaciją, pvz. jei jus aplanko inspektorai arba klientai klausia apie jūsų produktus ir (arba) žaliavas.

[Čia galite atsisiųsti cheminių medžiagų inventoriaus pavyzdį.](#)

12. Visos mūsų naudojamos medžiagos ir mišiniai atitinka teisinius reikalavimus, kodėl turėtume juos pakeisti?

Turėtumėte apsvarstyti galimybę pakeisti tas chemines medžiagas, kurios gali sukelti neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Ne kiekviena cheminė medžiaga turėtų būti ir gali būti pakeista!

Kai kurios ES rinkoje esančios medžiagos ir mišiniai, nors ir atitinka teisės aktus, gali būti pavojingi aplinkai ir žmonių sveikatai. Kadangi esate atsakingas už savo produktus, paprastai turėtumėte vengti bet kokių problemų susijusių su jais.

Pagrindiniai argumentai, kodėl turėtumėte patikrinti, ar galima pakeisti pavojingas chemines medžiagas, yra šie: jos gali būti ribojamos ateityje, perėjimas prie saugesnių cheminių medžiagų gali suteikti jūsų įmonei konkurencinį pranašumą, pagerina darbuotojų darbo aplinką (t.y. jums gali prireikti paprastesnių priemonių darbuotojų apsaugai ir/arba tikėtina, kad turės mažiau nedarbingumo dienų dėl cheminių medžiagų poveikio) ir sumažins įmonės veiklos keliamą riziką aplinkai. Taip pat tikėtina, kad jūsų produktas (kuris tada yra saugesnis) bus patrauklesnis rinkai. Todėl visada naudinga pasitikrinti, ar nėra galimybių pakeisti pavojingas chemines medžiagas saugesnėmis alternatyvomis. [Pasitikrinkite, ar tarp jūsų naudojamų cheminių medžiagų yra prioritetinių pakeitimui.](#)

Cheminių medžiagų valdymas

13. Kaip išvengti, kad įmonė nepradėtų naudoti naujų medžiagų ar mišinių, kurie yra pavojingi ir kurie gali būti reglamentuojami ateityje?

Geriausias būdas užtikrinti, kad būtų naudojamos tik „ateityje tinkamos“ medžiagos, yra toks, kad pirkimus vykdančios įmonės darbuotojai sistemingai įvertina žaliavas, galbūt bendradarbiaudami su asmeniu, atsakingu už sveikatos, saugos ir aplinkosaugos vadybą įmonėje.

Paprastai atskiros cheminės medžiagos yra reglamentuojamos, o įmonės dažniausiai naudoja mišinius. Todėl, įsigyjant mišinį svarbu įvertinti, ar kuris nors iš mišinio komponentų (t.y. jame esančių medžiagų) gali būti ateityje teisiškai reguliuojamas. Kaip „išankstinio perspėjimo ženklai“

yra keli sąrašai, „signalizuojantys“, kad ateityje medžiaga gali būti reguliuojama. Paprastai jie gali būti tikrinami ar filtruojami naudojant CAS, EB numerį arba medžiagos pavadinimą.

- Norėdami sužinoti, ar medžiaga jau yra teisiškai reguliuojama, patikrinkite naują duomenų bazę EUCLEF. Jei įvesite medžiagos pavadinimą ar CAS, EB numerį, duomenų bazėje bus nurodyti dažniausiai jai taikomų teisės aktų.
- [Viešosios veiklos koordinavimo įrankis \(PACT\)](#) parodo, ar valdžios institucijos vertina ar vertins medžiagą, kaip pvz.:
 - o REACH medžiagos įvertinimas (SEV);
 - o vertinant pavojingas jo savybes, pvz., PBT/vPvB ar ED,
 - o parengti rizikos valdymo pasirinkimo analizę (RMOA), tai procesas, kurio metu turėtų būti nustatyta geriausia cheminės medžiagos reguliavimo galimybė.
 - o Įtraukimo į kandidatinių sąrašą įvertinimas (SVHC identifikavimas)

Jei medžiaga yra įvertinta prieš ją įtraukiant į kandidatinių sąrašą, tai yra „rimtas įspėjimas“.

Taip pat gali būti naudinga perskaityti klausimą [„Ką turėčiau daryti, jei sužinojau, kad mano cheminė medžiaga yra kandidatiniame sąraše?“](#).

Papildoma informacija:

Be to, galima taikyti „cheminių medžiagų grupės požiūrį“. Pavyzdžiui, bisfenolis A (BPA) buvo įtrauktas į REACH kandidatinių sąrašą, t.y. yra SVHC. Kitų bisfenolių (pvz., bisfenolio S, BPS) struktūra yra panaši ir tikėtina, kad jie bus panašiai pavojingi kaip BPA, tačiau gali būti, kad nėra pakankamai įrodymų tai įrodyti ir (arba) parengti ribojimo pasiūlymą. Todėl šiuo atžvilgiu BPA pakeisti BPS yra blogas sprendimas.

14. Kas įmonėje turėtų būti atsakingas už pakeitimą?

Paprastai, norint atlikti pakeitimą, reikia įtraukti skirtingus įmonės darbuotojus. Bet kokių atveju, šį procesą turėtų valdyti vienas asmuo. Šis asmuo dažnai yra vadovas, turintis tarpžinybinių pareigų, pvz. aplinkosaugos specialistas, kokybės vadovas ar asmuo, atsakingas už cheminių medžiagų valdymą. Mažose įmonėse generalinis direktorius gali koordinuoti darbą.

Klausimas, kas turėtų dalyvauti? Priklausomai nuo pakeitimo atvejo sudėtingumo, priklauso ir reikalingos kompetencijos. Pavyzdžiui, jei pakeičiama valymo priemonė ir nenumatoma jokių techninių pokyčių, pakeitimą gali atlikti pirkimo skyrius ir aplinkos apsaugos specialistas. Jei pakeitimas susijęs su priedu plastikinėje dalyje, naudojamoje elektroniniame įtaise, turėtų būti įtraukti atsakingi asmenys už techninius procesus, kokybę, gamybos liniją ir kt.

Be to, darbuotojai ar jų atstovas gali dalyvauti pakeitimo procese, nes daugeliu atvejų jie susiduria su pasikeitusiomis darbo sąlygomis. Tai naudinga nustatant prioritetus, kurias medžiagas reikėtų pakeisti, ir pasirenkant galimas alternatyvas, nes tikėtina, kad alternatyvų ir galimai susijusių naujų darbo procedūrų priimtinumas bus didesnis.

15. Norėtume pradėti naudoti naują technologiją kartu su partneriu iš JAV ir naudoti JAV pagamintas chemines medžiagas. Ar turime kokių įsipareigojimų pagal REACH?

Taip. Trumpai, jei jums reikės medžiagų, kaip tokių ar esančių mišiniuose, kurių kiekis didesnis nei 1 t/metus, turite užregistruoti visas medžiagas (mišiniuose), nes pagal REACH esate laikomi importuotojais. Taip pat galite patikrinti, gal yra, vadinami, vieninteliai atstovai, kurie importuoja ir registruoja jums reikiamas chemines medžiagas. Patikrinkite [klausimus ir atsakymus ECHA tinklalapyje](#) ir (arba) susisiekite su savo nacionaline [REACH pagalbos tarnyba](#).

Teisiniai reikalavimai

16. Kaip sužinoti, ar medžiaga yra teisiškai reguliuojama ir galėtų būti prioritetinga pakeitimui?

Norėdami nustatyti, ar medžiaga jau yra teisiškai reguliuojama, galite patikrinti EUCLEF duomenų bazę. Jei įvesite cheminės medžiagos pavadinimą ar kitus identifikatorius, duomenų bazėje bus nurodyti įsipareigojimai pagal dažniausiai jai taikomus teisės aktus.

Norėdami nustatyti, ar medžiaga gali būti reglamentuojama ateityje, turėtumėte patikrinti [Viešosios veiklos koordinavimo įrankį \(PACT\)](#), kuris parodo, ar institucijos vykdo ar vykdys reguliavimo veiklą, įskaitant:

- REACH medžiagos įvertinimą (SEV).
- Tam tikrų pavojingų savybių, tokių kaip PBT / vPvB ar ED, vertinimą.
- Reguliavimo valdymo galimybių analizę (RMOA), kurio metu nustatoma geriausia cheminės medžiagos reguliavimo galimybė.
- Įtraukimo į kandidatų sąrašą įvertinimas (SVHC identifikavimas).
- Ribojimo parengimas pagal REACH.
- Suderinto klasifikavimo ir ženklavimo pasiūlymo parengimas.

17. Ar pagal su darbuotojų sauga ir sveikata susijusius įstatymus reikalingas pakeitimas?

Ir taip, ir ne.

Darbuotojų apsaugos įstatymai turi aiškią cheminių veiksmų keliamos rizikos valdymo hierarchiją: jei įmanoma, rizika turėtų būti pašalinta pakeičiant pavojingą cheminį veiksnį ir pakeičiant jį mažiau pavojinga alternatyva. Tam reikia įvertinti, ar pakeitimas įmanomas. Tik, jei tai neįmanoma, pvz. nėra tinkamų alternatyvų, galima ir nekeisti, o įgyvendinti technines priemones, kad rizika būtų kuo labiau sumažinta. Toks sprendimas turėtų būti reguliariai peržiūrimas, t.y. stebima, ar neatsirado alternatyvų.

ES darbuotojų apsaugos nuo pavojingų medžiagų principai yra išdėstyti visuotinėje [Darbuotojų saugos ir sveikatos \(DSS\) pagrindų direktyvoje](#). Vadinamosiose „dukterinėse direktyvose“ dėl [cheminių veiksnių](#) bei [kancerogenų bei mutagenų](#) visų pirma kalbama apie darbuotojų saugą ir sveikatą dėl kancerogenų, mutagenų ir kitų pavojingų cheminių veiksnių poveikio.

Cheminių veiksnių direktyvoje apibrėžiamas „STOP principas“, reikalaujantis laikytis priemonių hierarchijos valdant cheminę riziką darbe. STOP reiškia:

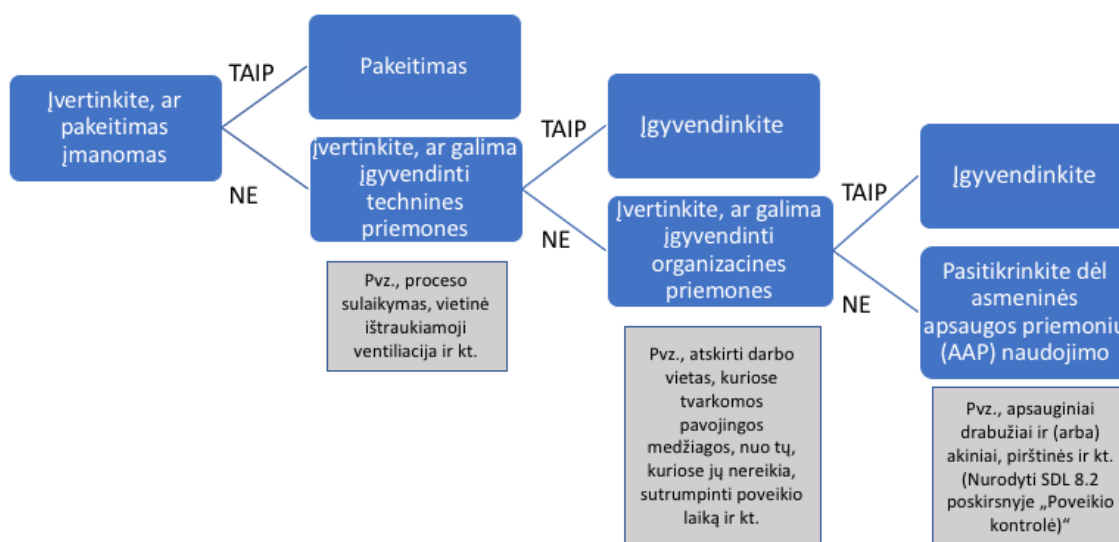
S: (*substitution*) Pakeitimas

T: (*technical measures*) Techninės priemonės „

O: (*organizational measures*) Organizacinės priemonės

P: (*personal protective equipment*) Asmeninės apsaugos priemonės

Veiksmų seka būtų tokia:

18. Ar pakeitimas yra privalomas pagal pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą (TIPK)?

Ir taip, ir ne.

TIPK direktyvos 58 straipsnyje reikalaujama, kad lakieji organiniai junginiai (LOJ), klasifikuojami kaip kancerogenai, mutagenai ar toksiškos reprodukcijai medžiagos (pavojingumo frazės H340, H350, H350i, H360D arba H360F) ir (arba) jų turintys mišiniai, kiek įmanoma, būtų pakeisti mažiau kenksmingomis medžiagomis arba mišiniais. Tik po įvertinimo paaiškėjus, kad pakeisti neįmanoma, gali būti svarstomos ir įgyvendinamos kitos galimos rizikos kontrolės priemonės. Reikėtų reguliariai peržiūrėti pakeitimo galimybes.

TIPK direktyvos tikslas yra reguliuoti taršą iš pramoninių įrenginių taikant integruotus leidimus, kurie yra pagrįsti išmetamųjų teršalų ribinėmis vertėmis, kurias galima pasiekti naudojant geriausią prieinamą gamybos būdą (GPGB) konkrečiam sektoriui ir (arba) procesui. GPGB taip pat

gali apimti mažiau pavojingų medžiagų naudojimą, taigi, atsižvelgiant į atitinkamą sektorių ar procesą, jis taip pat gali skatinti pakeitimą.

19. Ar ES apribojimai taip pat taikomi, jei cheminę medžiagą eksportuojate?

Ir taip, ir ne.

REACH reglamento XVII priede išvardintų cheminių medžiagų pardavimo ir naudojimo apribojimai taikomi Europos Sąjungos teritorijoje. Jei parduodate kitų ES valstybių narių įmonėms, tai teisiškai nėra laikoma eksportu.

Eksportas reiškia tiekimą už ES ribų (pvz., Kiniją, Ukrainą, Baltarusiją, Rusiją, Šveicariją ir kt.). Priežastis, dėl kurios cheminė medžiaga yra ribojama ES, dažniausiai yra ta, kad ji kelia nepriimtina riziką žmonėms ar aplinkai. Ši situacija paprastai būna tokia pati ir kitose šalyse. Taigi, nors riboto naudojimo cheminė medžiaga gali būti eksportuojama, turėtumėte apsvarstyti, ar etiniu ir rizikos požiūriu norite tai daryti (toliau).

Jei medžiagos yra ribojamos ES, tačiau atitinka jūsų tikslinės šalies eksporto taisykles, yra didelė tikimybė, kad artimiausioje ateityje tikslinė šalis taip pat gali jas riboti. Taigi, norint išvengti reguliavimo problemų ateityje ir sumažinti riziką žmonių sveikatai ir aplinkai, visada yra gera pakeisti pavojingas chemines medžiagas saugesnėmis.

Jei eksportuojate chemines medžiagas/mišinius, gali būti taikomi papildomi teisės aktai: Atkreipkite dėmesį, kad eksportuodami tam tikras pavojingas medžiagas, jūs taip pat turite įsipareigojimą pagal PIC reglamentą (PIC, Reglamentas (ES) 679/2012). Tam reikia pranešti apie eksportą priimančiosios šalies institucijoms ir gauti „išankstinį informuotą sutikimą“ eksportui. PIC reglamentas taikomas daugeliui augalų apsaugos produktuose esančių veikliųjų medžiagų ir biocidų. Tarp pramoninių chemikalų, kuriems reikia išankstinio informuoto sutikimo, yra labai pavojingi tirpikliai, degumą mažinančios medžiagos (antipirenai) ir ftalatai. Visi jie yra uždrausti arba apriboti ES.

Jūs nesate atsakingi už tai, kad jūsų cheminės medžiagos atitiktų šalies, į kurią eksportuojate, įstatymus, už tai atsakinga įmonė, kuri perka jūsų produktus (t. y. importuotojas kitoje šalyje). Tačiau norėdami išlaikyti savo rinką ir galėti diskutuoti su savo klientais, turėtumėte žinoti tos šalies įstatymus, susijusius su ribojamomis medžiagomis.

Saugos duomenų lapai (SDL)

20. Kas yra saugos duomenų lapas ir kur jį gauti?

Saugos duomenų lapas (SDL) yra dokumentas, kurį jūs, kaip komercinis pirkėjas, turite gauti iš cheminės medžiagos ar mišinio, turinčio pavojingų savybių, gamintojo ar tiekėjo.

SDL yra informacija apie medžiagos ar mišinio tapatumą ir sudėtį, pavojingas savybes, taip pat informacija, kaip medžiagą ar mišinį laikyti, naudoti ir šalinti ir, ar reikia taikyti specialias darbuotojų ir aplinkos apsaugos priemonės.

SDL reikalavimai yra nustatyti REACH reglamente (II priede). SDL suskirstytas į 16 skirsnių ir turi būti pateiktas valstybės (-ių) narės (-ių), kurioje medžiaga ar mišinys pateikiami į rinką, valstybine kalba.

Norėdami gauti daugiau informacijos, žiūrėkite klausimą [„Ar reikia turėti kiekvienos cheminės medžiagos ir mišinio saugos duomenų lapą?“](#) taip pat [Europos cheminių medžiagų agentūros saugos duomenų lapų ir poveikio scenarijų vadovą](#).

21. Ar reikia turėti kiekvienos cheminės medžiagos SDL?

Pagal teisinius reikalavimus, SDL reikia pateikti, kai:

- Medžiaga ar mišinys klasifikuojami kaip pavojingi.
- Medžiaga (-os) yra patvari, bioakumuliacinė ir toksiška (PBT) arba labai patvari ir labai bioakumuliuojanti (vPvB) arba
- medžiaga yra įtraukta į kandidatinių autorizacijos sąrašą pagal REACH dėl kitų nei pirmiau nurodytų priežasčių.
- Mišiniams, kurie nėra klasifikuojami kaip pavojingi, tačiau kuriuose yra nurodytos tam tikrų pavojingų medžiagų koncentracijos (pvz., poveikio darbo vietoje ribos), paprašius, taip pat reikia pateikti SDL.

Jei tiekėjas atnaujina SDL, jis turi pateikti atnaujintą versiją visiems gavėjams, kuriems cheminė medžiaga ar mišinys buvo pristatyti per praėjusius 12 mėnesių.

22. Mes naudojame tik dažus, kurių reikalauja mūsų klientai, ir teigia, kad jie yra saugūs. Ar turime gauti dažų SDL?

Tai priklauso.

Jei dažai, kuriuos naudoti reikalauja jūsų klientai, nėra klasifikuojami kaip pavojingi, SDL nereikia. Bet kokių atveju, turėtumėte patikrinti, ar taip yra. Jei dažai klasifikuojami, turite turėti saugos duomenų lapą.

Peržiūrėkite išsamias sąlygas, kuriomis jums turi būti pateiktas saugos duomenų lapas: [„Ar reikia turėti kiekvienos cheminės medžiagos ir mišinio saugos duomenų lapą?“](#).

23. Man atrodo, kad SDL, kuriuos turime įmonėje nėra tvarkingi. Kaip įvertinti SDL kokybę?

Deja, bet dažniais atvejais saugos duomenų lapuose (SDL) galima rasti klaidų.

Štai keli patarimai, kaip patikrinti, ar SDL atitinka bendruosius reikalavimus:

- SDL turi būti išverstas į nacionalinę tos šalies, kurioje naudojamas, kalbą, t.y. Lietuvoje – lietuvių k.
- SDL sudarymo ir atnaujinimo data turi būti pateikta pirmame puslapyje. Dokumento atnaujinimo data turi būti ne senesnė nei 2015 m. gegužės mėn.² Rekomenduojama paprašyti savo tiekėjo pateikti atnaujintus SDL periodiškai, pvz., jei SDL senesnis nei 3 metai.³
- Turi būti 16 skyrių su poskyriais.
- Neturi būti tuščių, neužpildytų skirsnių, poskirnių.

Jeigu bent viena iš šių sąlygų neišpildyta – kreipkitės į savo tiekėjus prašydami atnaujinto SDL. Jeigu norite patikrinti SDL kokybę išsamiau, galite pasinaudoti šiuo [klausimynu](#). Taip pat vertinga Europos cheminių medžiagų agentūros [bazinė informacija](#) apie SDL.

Papildoma informacija: rekomenduojama patikrinti, ar visoms naudojamoms cheminėms medžiagoms ir jų mišiniams, kurie klasifikuojami kaip pavojingi, turite saugos duomenų lapus. Jeigu tikrinsite tik SDL, kurie yra po ranka, galite nepastebėti, kad trūksta kai kurių SDL.

24. Cheminės medžiagos tiekėjas atsiuntė labai prastos kokybės SDL. Ar galiu naudoti geresnius SDL iš interneto?

Bet koku atveju turėtumėte susisiekti su savo tiekėju, pateikti jam atsiliepimą apie (blogą) jo saugos duomenų lapo kokybę ir paprašyti, kad jis jums laiku pateiktų gerą. Jūs privalote turėti konkrečią informaciją iš tiekėjo darbo vietoje.

Jei, tuo tarpu, turite užtikrinti saugų medžiagos naudojimą, žinoma, galite naudoti bet kokią turimą informacijos šaltinį, kad gautumėte informacijos apie būtinas rizikos valdymo priemones.

25. Kaip sužinoti, ar SDL yra pasenęs?

Vienintelis paprasčiausias požymis, kad saugos duomenų lapas yra pasenęs, yra tai, kad jame vis dar nurodoma senoji klasifikavimo ir ženklavimo sistema, t. y. R frazės žymi pavojus ir S frazės - skirtos atsargumo informacijai, o piktogramos – oranžiniame fone. Jei nesate tikri, ar SDL yra senas, paklauskite savo tiekėjo, ar turite naujausią SDL versiją, ir paprašykite naujo, jei taip nėra. Daugiau informacijos apie pagrindinius SDL reikalavimus skaitykite klausime [„Man atrodo, kad SDL, kuriuos turime įmonėje nėra tvarkingi. Kaip įvertinti SDL kokybę?“](#).

² Pagal ES reglamento 2015/830 nuostatus, SDL turi būti atnaujintas pagal naujausius REACH reikalavimus, kurie įsigaliojo 2015 m. su 2 metų pereinamuoju laikotarpiu (t. y. 2017 m. birėlio mėn.).

³ ES teisės aktai nereikalauja periodiškai atnaujinti SDL. Jeigu atsiranda daugiau informacijos apie medžiagų savybes arba atsiranda nauji (arba pasikeičia) teisės aktų reikalavimai, jūsų tiekėjas turi atnaujinti SDL.

26. Į ką atkreipti dėmesį SDL, norint sužinoti, ar cheminė medžiaga ar mišinys yra vengtina ir ją reikėtų pakeisti?

Peržvelkite SDL 2 skirsnį, patikrinkite prie “pavojingumo savybės” poskirsnio, ar nėra įrašų PBT, vPvB, SVHC, kancerogeninė, mutageninė, toksiška reprodukcijai medžiaga. Jeigu jų aptiksite – turėtumėte apsvarstyti pakeitimą. Jeigu SDL priklauso cheminių medžiagų mišiniui, galite peržvelgti 3 skirsnyje esančią komponentų lentelę ir patikrinti, ar komponentai nėra paženklinėti šiomis pavojingumo frazėmis: H300, 310, 311, 314, 330, 340, 350, 360, 361, 362, 370, 372, 400, 410, EUH032. Jeigu tokių aptiksite, galite apsvarstyti mišinio pakeitimą arba kreiptis į tiekėją dėl saugesnio produkto.

Papildoma informacija:

Pirmame SDL skirsnyje pateikta medžiagos/mišinio identifikavimo ir kt. svarbi informacija. 3 skirsnyje išvardinti pavojingi mišinio komponentai, įskaitant ir jų identifikacinius numerius (CAS/EC nr.), pavojingumo klasifikaciją ir rizikos frazes. Pasinaudodami CAS arba EC numeriu galite patikrinti, ar medžiaga yra įtraukta į ribojamų cheminių medžiagų sąrašus (arba perspėjamuosius sąrašus). Taip pat žr. Klausimą „[Kaip išvengti, kad įmonė nepradėtų naudoti naujų medžiagų ar mišinių, kurie yra pavojingi ir kurie gali būti reglamentuojami ateityje?](#)“.

27. Ar SDL turi būti išverstas į lietuvių k.? Kieno tai atsakomybė?

Taip, SDL turi būti pateiktas ES valstybės narės, kurioje medžiaga/mišinys teikiamas rinkai, nacionaline kalba, nebent valstybės narės teisės aktuose teigiama jog tai nėra būtina. Lietuvoje SDL turi būti parengtas lietuvių kalba.

Papildoma informacija: verta paminėti, jog kartu su SDL pateikiamas poveikio scenarijus – laikomas SDL dalimi ir jam taikomi tie patys reikalavimai dėl vertimo. T.y. jis turi būti pateikiamas oficialia valstybės narės kalba, kurioje medžiaga/ mišinys teikiamas rinkai.

Svarbu, jog SDL 2 skirsnyje gali būti naudojamos arba pilnos sąvokos pavojaus kategorijoms nusakyti arba „Pavojaus klasė ir kategorijos kodai“. Jeigu nurodomos pilnos sąvokos, jos turi būti įrašytos ta pačia kalba kaip SDL (lietuvių k.), o jei naudojamos pavojaus klasės ir kategorijos kodai, tuomet santrumpos neverčiamos. Pavyzdžiui, jei medžiaga degi, tai pavojaus klasės ir kategorijos kodas jai – „Flam.Liq.1“ (atitinkantis pilną sąvoką „Degus skystis, 1 kategorija“) ir šis kodas nėra verčiamas. Pilna sąvoka atitinkamam kodui turi būti įrašyta 16 skirsnyje lietuvių kalba.

28. Kaip geriausiai informuoti darbuotojus, kad SDL pateikiama aktuali informacija yra svarbi?

Darbdaviai turėtų sukurti sąlygas, kad darbuotojams SDL būtų kuo lengviau prieinami, sumažinti kliūtis jų prieinamumui (pvz. jei SDL nėra arti darbo vietos). Kai kuriose įmonėse yra sudarytos darbo vietos saugos kortelės paremtos SDL, kuriose pateikiamos apibendrintos saugos instrukcijos dėl pvz.: pirmosios pagalbos, gaisrinės saugos, asmeninės apsaugos priemonių, atliekų tvarkymo.

SDL tikslas – informuoti darbuotojus apie visus cheminių medžiagų saugaus naudojimo aspektus, siekiant apsaugoti sveikatą, užtikrinti saugią darbo aplinką, ir įgalinti saugų cheminių medžiagų naudojimą, kad aplinka nebūtų užteršta. Darbuotojai turėtų būti apmokyti domėtis SDL, juos perskaityti kai tik iškyla neaiškumu dėl vieno ar kito produkto ir būti motyvuoti saugiai naudoti chemines medžiagas ir jų mišinius. Informacija apie chemines medžiagas gali būti pateikiama per grupinius mokymus, individualiai, arba rašytine forma.

29. Kaip panaudoti SDL priedą? Ar tai gali padėti įgyvendinti pakeitimą?

Jeigu su SDL kaip priedą gaunate ir poveikio scenarijų, pasitikrinkite, ar naudojate cheminę medžiagą ar mišinį pagal nusakytas sąlygas. Poveikio scenarijus nepadės jums atlikti pavojingų cheminių medžiagų pakeitimo.

Jeigu jūsų cheminės medžiagos naudojimo būdas nėra aprašytas poveikio scenarijuje, kurį gavote iš tiekėjų, yra keli pasirinkimai. Pavojingą medžiagą galite pakeisti saugesne arba visai jos atsisakyti. Kita galimybė – susisiekti su tiekėju, kad jis įvertintų jūsų naudojimo būdą, nustatytų saugias naudojimo sąlygas ir atitinkamai atnaujintų poveikio scenarijų. Jūs taip pat galite įsivertinti, ar jūsų naudojimo būdas yra saugus (tolesnio naudotojo cheminės saugos ataskaita).

30. Kas atsakingas už SDL atnaujinimą? Ar tai ne tiekėjo pareiga atsiųsti SDL, kai jis atnaujinamas?

Pagal KŽP reglamentą ([Reglamentas \(EB\) 1272/2008](#)), medžiagos ar mišinio, klasifikuojamo kaip pavojingo, tiekėjas turi atnaujinti SDL kaip įmanoma greičiau, nuo to laiko, kai pasirodo nauja informacija apie medžiagą ar mišinį (t.y. medžiagas jo sudėtyje). Tiekėjas turėtų pateikti atnaujintą SDL, jei pirkote iš jo būtent tą medžiagą ar mišinį per pastaruosius 12 mėn. Jeigu perkate medžiagą ar mišinį iš tam tikro tiekėjo pirmą kartą, jis nedelsiant jums turi pateikti naujausią SDL.

Jūsų tiekėjas gali gauti naujos informacijos apie chemines medžiagas iš savo tiekėjo, iš duomenų bazių arba sužinojęs apie naujus teisės aktų pakeitimus, ypač apie apribojimus ir autorizaciją.

Tolesni naudotojai turėtų užtikrinti, kad jie atnaujintų SDL, nes tai yra gero cheminių medžiagų valdymo ir saugaus naudojimo pagrindas.

Išsamesnė informacija apie tai, ar SDL yra teisingas skaitykite klausime [„Man atrodo, kad SDL, kuriuos turime įmonėje nėra tvarkingi. Kaip įvertinti SDL kokybę?“](#).

31. Patikrinau ECHA duomenų bazę ir kai kurios medžiagos yra klasifikuojamos kitaip nei SDL, kurį gavau iš tiekėjo. Kokią klasifikaciją naudoti?

Klasifikacijos skirtumus gali lemti skirtingas medžiagų ir mišinių priemaišų kiekis ir pavojingumas. Todėl kartais [ECHA klasifikavimo ir ženklavimo inventoriuje](#) bei saugos duomenų lape yra daug skirtingų klasifikacijų.

Remiantis teisės aktais, jums svarbiausia yra jūsų tiekėjo informacija. Tačiau turėtumėte susisiekti su juo ir paklausti, ar jūsų tiekėjas žino skirtumus ir, ar jis gali paaiškinti, kodėl klasifikacija skiriasi.

Jei [ECHA klasifikavimo ir ženklinimo inventoriuje](#) klasifikavimas yra griežtesnis nei jūsų tiekėjo SDL, galite nuspręsti vis tiek naudoti griežtesnę klasifikaciją savo rizikos valdymui pagrįsti, kad įsitikintumėte, jog aplinkos ir jūsų darbuotojų apsaugos lygis yra pakankamas.

Pakeitimo inicijavimas

32. Kaip pradėti pavojingų medžiagų pakeitimą įmonėje?

Jeigu jau galvojate apie pavojingų cheminių medžiagų pakeitimą – tai galima sakyti, kad jau jį pradėjote. Tolimesnis žingsnis yra argumentuotai informuoti įmonės vadovus ar atsakingus asmenis, kad pakeitimas yra svarbu. Žr. klausimą: [„Kaip įtikinti vadovybę pagal galimybes nenaudoti pavojingų cheminių medžiagų?“](#), kur rasite naudingų patarimų.

Kitas žingsnis – surinkti komandą, kuri dirbs ties pavojingų medžiagų pakeitimu. Dėl tam reikalingų kompetencijų žr. klausimą: [„Kas įmonėje turėtų būti atsakingas už pakeitimą?“](#).

Toliau, nustatykite prioritetus pakeitimui. Kaip tai padaryti? – žr. klausimą: [„Galbūt yra kontrolinis sąrašas įmonėms sužinoti, ar reikia keisti pavojingas chemines medžiagas ar mišinius?“](#).

33. Galbūt yra kontrolinis sąrašas įmonėms sužinoti, ar reikia keisti pavojingas chemines medžiagas ar mišinius?

Patikrinkite, ar jūsų importuojamos, gaminamos cheminės medžiagos ar mišiniai gaminami iš jų nėra pažymėti šiomis pavojaus piktogramomis:

Įsitikinkite, kad įmonės darbuotojai, dirbantys su tam tikromis cheminėmis medžiagomis, nesiskundžia sveikatos problemomis, tokiomis kaip dažnas galvos skausmas, odos bėrimas, galvos svaigimas, pykinimas, akių dirginimas.

Jei cheminės medžiagos ar mišinio, naudojamo įmonėje SDL 2 skirsnyje nurodytos šios pavojingumo frazės:

Pakeitimas yra labai svarbus	Antraeilis pakeitimas	Pakeitimas turėtų būti apsvarstytas
Medžiagos, įtrauktos į REACH kandidatinių sąrašą, autorizuotinos medžiagos ir (arba) turinčios H teiginius 340, 350, 360, 361. Taip pat, į „SinList“ įtrauktoms medžiagoms (t. y. kurios ateityje gali būti įtrauktos į kandidatų sąrašą, nes jos atitinka „ChemSec“ vertinimą atitinkančius kriterijus) galėtų būti teikiamas prioritetas.	H300, 310, 311, 330, 362, 370, 372, 400, 410, EUH032	H301, 302, 304, 312, 314, 315, 317, 318, 319, 331, 332, 334, 341, 351, 371, 373, 411, EUH029, EUH031

34. Kaip įtikinti vadovybę pagal galimybes nenaudoti pavojingų cheminių medžiagų?

Turite iš tikrųjų tikėti šia idėja ir pamažu sukaupti įrodymus, kurie parodo ilgalaikę ekonominę pakeitimo naudą, nes jūsų vadovybei šis aspektas rūpės labiausiai.

Turėtumėte vadovybei paaiškinti aiškiai ir suprantamai:

- Kodėl pavojingą medžiagą reikia pakeisti? Tai itin svarbu aiškiai argumentuoti, ypač jeigu nėra teisiųjų ribojimų/ reikalavimų, kurie būtų paskata pavojingos medžiagos pakeitimui.
- Kokie pakeitimo kaštai? Paaiškinti, kokie resursai būtų reikalingi: darbuotojų darbo laikas paskirtas alternatyvų paieškai, išlaidos laboratoriniams tyrimams ar atitikties patvirtinimui ir t.t. Tai pat, pateikti išlaidų sumas arba bent jų intervalą. Tai reikalinga ne būtinai tam, kad įtikintumėte vadovybę, kad pakeitimą atlikti verta, bet tam, kad padėtumėte vadovybei nuspręsti, kiek resursų reikia skirti šiam procesui.
- Kokia pakeitimo nauda įmonei teisės aktų atitikimo, kaštų sutaupymo, pranašumo rinkoje atžvilgiu? Reikia parodyti, kokią naudą gaus įmonė dėl pakeitimo. Pagrindiniai argumentai yra konkurencingumo rinkoje didinimas (ar išlaikymas), sutaupymas ateityje ir t.t.

Idealiu atveju, vadovybė turėtų domėtis ir būti susirūpinusi dėl tinkamo rizikų valdymo įmonėje, kas liečia pavojingų cheminių medžiagų naudojimą ir darbuotojų sveikatą.

Patikrinkite, ar medžiaga nėra įtraukta į SVHC ar kitus sąrašus (daugiau informacijos klausime [„Kaip išvengti, kad įmonė nepradėtų naudoti naujų medžiagų ar mišinių, kurie yra pavojingi ir kurie gali būti reglamentuojami ateityje?“](#)) arba gali būti ribojama netolimoje ateityje (tai reiškia, kad dar yra laiko ją pakeisti ir geriau tą padaryti dabar, negu vėliau, kai patirsite teisės aktų spaudimą ir tą reiks atlikti skubiai). Kiti svarbūs argumentai yra susiję su darbo sauga ir profesinio poveikio ribų paaiskymu. Taip pat įvertinkite, ar pavojingos medžiagos „keliauja“ žemyn tiekimo grandine. Jeigu gaminys, turintis pavojingų medžiagų, perduodamas tolesniems naudotojams, galite sulaukti spaudimo iš jų pusės pakeisti pavojingas medžiagas. Tai irgi įvertinkite ruošdami argumentus.

35. Kaip turėčiau pasielgti, jei mano klientai nori, kad naudočiau pavojingą medžiagą, kurią aš noriu pakeisti?

Svarbiausia bendrauti su klientu šiuo klausimu, kad sužinotumėte, kodėl jis reikalauja naudoti būtent tą medžiagą. Bendraujant galėsite pristatyti savo ketinimą pakeisti cheminę medžiagą ir aptarti su klientu, kaip galima rasti sprendimą, kuris tenkina abi puses.

Jei pakeitimas yra būtinas dėl teisinių reikalavimų, greičiausiai jūsų klientas sutiks su pakeitimu ir galbūt norės dalyvauti priimant sprendimus dėl alternatyvios cheminės medžiagos.

Jei pavojingą medžiagą norite pakeisti tik dėl savo įmonės nuostatų, turėsite surasti būdų kaip susitarti su savo klientu. Jei jis primygtinai reikalauja naudoti šią medžiagą, turėsite nuspręsti, kas yra svarbiau – pakeitimas ar kliento išlaikymas.

Klientui svarbūs pakeitimo aspektai galėtų būti tokie, kad jūsų gaminamos prekės techninės savybės nepasikeis ir kad pakeitimas neturės ženklios įtakos kainai. Taigi, jei šie aspektai išlieka tie patys po pakeitimo (arba net naudingesni klientui), tai neturėtų būti problema. Kitu atveju pateikite savo klientams visą svarbią informaciją apie pavojingų medžiagų keliamą riziką ir paaiškinkite kokia nauda būtų jas pakeitus, pvz., sumažėjęs pavojingų cheminių medžiagų poveikis darbuotojams, vartotojams ir aplinkai, pagerėjusi produkto kokybė ir (arba) gamybos efektyvumas, pranašumas rinkoje ir pan.

36. Kiek reikia paskirti laiko pavojingos cheminės medžiagos pakeitimo procesui įgyvendinti?

Tai priklauso nuo kiekvieno atvejo specifikos ir jo masto. Kai kuriems pakeitimo atvejams įgyvendinti gali užtekti keleto mėnesių (pvz. detergetų reformulavimas arba vieno mišinio pakeitimas kitu). Kiti atvejai gali būti sudėtingesni – gali būti reikalingi laboratoriniai tyrimai siekiant patvirtinti alternatyvą arba surasti alternatyvą gali būti sunku, o pavyzdžiui, atvejų, kuriems reikalingi moksliniai tyrimai ir plėtra, įgyvendinimas gali trukti ir kelis metus.

Kiekvienas pakeitimo atvejis turi skirtingą specifiką, bet jeigu norėtumėte sužinoti, kiek trunka įgyvendinti konkrečius pakeitimo atvejus, galite peržvelgti atvejus [LIFE Fit For REACH projekto puslapyje arba SubSport plus](#) portalo atvejų duomenų bazėje.

37. Pakeitimas atrodo kaip daug resursų reikalaujantis procesas? Galbūt yra žinių kaip tai įgyvendinti atskiroms pramonės šakoms?

Ir Taip, ir ne. Yra pakeitimo atvejų, kurie gali būti replikuojami tam tikrose pramonės šakose (žr. klausimą: [„Kur ieškoti gerosios praktikos pakeitimo pavyzdžių?“](#)). Daugeliu atveju pakeitimo procesas įmonėje yra individualus, nes skirtingos įmonės naudoja skirtingas chemines medžiagas, kurios atlieka skirtingas funkcijas, su skirtinga įranga ir skirtinguose procesuose.

Jums dalinai galėtų padėti pramonės asociacijos nukreipdamos tinkama linkme arba pasiūlydamos priegią arba alternatyvias medžiagas taikomas tam sektoriui, veiklos pobūdžiui. Bendrų patarimų galite rasti asociacijų puslapiuose, bet konkrečių patarimų veikiausiai gausite tik tapę nariu.

38. Įkūriau naują gamybos įmonę. Noriu sukurti savo procesus / produktus, kad ateityje išvengčiau pakeitimų. Ką turėčiau žinoti?

Susipažinkite su „Saugaus dizaino“ (angl. *Safe-by-Design*, SbD) principais. Visa „saugaus dizaino“ idėja yra spręsti (chemines) saugos problemas ankstyvo produkto projektavimo ir gamybos procesų kūrimo metu. Internete yra keletas informacijos šaltinių paaiškinančių požiūrį, pavyzdžiui, [„Saugus medžiagų ir cheminių medžiagų projektavimas“](#), straipsnis ECHA naujienlaiškyje [„Nuo pakeitimo iki saugaus dizaino“](#).

Taip pat skaitykite klausimą [„Kaip išvengti, kad įmonė nepradėtų naudoti naujų medžiagų ar mišinių, kurie yra pavojingi ir kurie gali būti reglamentuojami ateityje?“](#).

Kandidatų pakeitimui nustatymas

39. Kaip priimti teisingus sprendimus pasirenkant kurią medžiagą pakeisti pirmiausiai? (žinau, kad pasirenkant alternatyvas gal iškilti iššūkių, pvz. medžiaga bus draugiškesnė aplinkai bet pavojingesnė žmogaus sveikatai).

Bendrai, bet koks pavojingos cheminės medžiagos eliminavimas ar pakeitimas mažiau pavojinga nulemtas teisės aktų reikalavimų yra aukščiausias prioritetas. Siekiamybė yra atliekant pakeitimą išsirinkti žmogaus sveikatai ir aplinkai kiek įmanoma saugesnę alternatyvą, bet pasitaiko atvejų, kuomet visapusiškai saugios alternatyvos nėra. Tuomet tenka priimti tam tikras rizikas susijusias su alternatyva, ypač jeigu reikalingas greitas sprendimas. Ilgainiui, žinoma, saugi alternatyva gali atsirasti, arba galite apgalvoti, kaip optimizuoti procesus, kad pavojingos medžiagos naudojimas sumažėtų arba būtų sumažinta rizika (inžinerinės kontrolės priemonės).

Antrinis prioritetas – medžiagoms, įtrauktoms į „Labai didelį susirūpinimą keliančių medžiagų (SVHC) sąrašą“, arba toms, kurios gali būti ribojamos netolimoje ateityje. Jei ribojamų arba į pavojingų medžiagų sąrašus įtrauktų medžiagų nenaudojate, tuomet prioritetus galite nustatyti, atsižvelgiant į cheminių medžiagų pavojingumą (žr. klausimą „Galbūt yra kontrolinis sąrašas įmonėms sužinoti, ar reikia keisti pavojingas chemines medžiagas ar mišinius?“). Idealu būtų atlikti pakeitimo poveikio vertinimą, bet galima pasinaudoti ir įvairiais įrankiais prioritetų nustatymui, pvz. [SubSelect](#).

Dėl daugiau informacijos, žr. klausimą: [„Identifikavome kelis kandidatus pakeitimui. Kaip sužinoti, kurią medžiagą keisti yra svarbiausia?“](#).

40. Identifikavome kelis kandidatus pakeitimui. Kaip sužinoti, kurią medžiagą keisti yra svarbiausia?

Tai stipriai priklauso nuo jūsų įmonės prioritetų. Aukščiausias prioritetas įprastai yra atitiktis teisės aktams, tad jeigu susiduriate su teisiniais reikalavimais/ ribojimais dėl tam tikros medžiagos –

apsvarstykite, galbūt pakeitimas būtų geriausia išeitis. Kiti įmonių prioritetai – noras apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą nuo pavojingų medžiagų poveikio. Įmonės, vedinos šio tikslo gali pradėti nuo „paprasto“ pakeitimo arba apgalvoti stambesnius projektus, kaip gamybos proceso optimizavimą, kurio pasekoje būtų išgyvendintas didelis kiekis pavojingų cheminių medžiagų. Taip pat, pasirinkimas ką keisti gali priklausyti ir nuo jūsų klientų poreikių arba galite keisti medžiagą, kurios alternatyva yra lengvai prieinama ir veiksminga.

41. Kokius pavojingų cheminių medžiagų sąrašus sekti svarbiausia? Kas yra SinList?

Svarbiausi yra ribojamų medžiagų sąrašai (REACH XIV ir XVII priedai), bei [kandidatinis sąrašas](#) autorizacijai (SVHC). Norėdami patikrinti dabartinius ribojimus ir galimus ribojimus ateityje, žr. klausimą [„Kaip išvengti, kad įmonė nepradėtų naudoti naujų medžiagų ar mišinių, kurie yra pavojingi ir kurie gali būti reglamentuojami ateityje?“](#).

„SinList“ sąrašas nėra oficialus ribojamų medžiagų sąrašas, bet naudingas įrankis, kurį sukūrė NVO ChemSec. Į sąrašą įtraukta apie 900 medžiagų, kurias ChemSec įvertino ir nustatė, kad jos atitinka „Labai didelį susirūpinimą keliančių medžiagų“ (pagal REACH) kriterijus, nors ir didelė dalis šių medžiagų nėra įtrauktos į ECHA SVHC sąrašą. Jūs galite naudoti „SinList“ siekdami identifikuoti pavojingas medžiagas, kurias reiktų keisti į saugesnes alternatyvas ar sudaryti prioritetus pakeitimui.

42. Ką turėčiau daryti, jei sužinojau, kad mano cheminė medžiaga yra kandidatiniame sąrašė?

Veiksmai ir įpareigojimai susiję su medžiagos, kuri yra įtraukta į kandidatinių autorizacijos sąrašą (vadinamą labai didelį susirūpinimą keliančių medžiagų (SVHC) sąrašą), naudojimu, priklauso nuo to, į kokius produktus/gaminius ji yra įtraukta. Todėl, pirmiausia, turėtumėte identifikuoti savo teisinius įsipareigojimus.

- 1) Jei esate **mišinių formuluotojas** (naudojate SVHC kaip mišinio žaliavą), įsitikinkite, kad nurodėte SVHC savo saugos duomenų lapo 3 skyriuje, jei jo koncentracija viršija identifikavimo koncentracijos ribą;
- 2) Jei **gaminiui gaminti** naudojate SVHC (kaip mišinio dalį):
 - a. Apskaičiuokite SVHC koncentraciją gaminyje (plg. Rekomendacijas dėl gaminiuose esančių medžiagų [Europos cheminių medžiagų agentūros tinklapyje](#).
 - i. Jei koncentracija viršija 0,1% (pagal svorį), turite pateikti bent jau medžiagos pavadinimą ir galbūt informaciją apie saugų naudojimą
 1. Nedelsdami praneškite tai savo komerciniams klientams
 2. Vartotojams per 45 dienas ir nemokamai, jei jie to reikalauja
 3. Tam tikromis sąlygomis ir ECHA'ai kartu su kita informacija⁴

⁴ ECHA pranešti reikia, jei bendras SVHC kiekis visuose jūsų gaminiuose viršija 1 t/m ir medžiaga dar nėra įregistruota tam naudojimui būdai.

- ii. Jei koncentracija išlieka mažesnė nei 0,1% (pagal svorį), jūs neprivalote pranešti apie tai kitiems
 - b. Turėtumėte apsvarstyti galimybę pakeisti SVHC, jei jos yra daugiau nei 0,1% (pagal svorį), nes jūsų klientai greičiausiai reikalaus produkto, kuriuose nėra SVHC
- 3) Jei **gaminatė produktą, sudarytą iš kelių gaminių** ir buvotė informuotą, kad viename (ar daugiau iš jų) yra SVHC, kurio koncentracija yra didesnė nei 0,1% (pagal svorį), turitė perduoti šią informaciją:
- a. nedelsdami praneškite tai savo komerciniams klientams
 - b. Vartotojams per 45 dienas ir nemokamai, jei jie to reikalauja
 - c. Europos cheminių medžiagų agentūrai, jei to dar nepadarė jūsų tiekėjas
- 4) Jei esatė **mažmenininkas** ir jūsų tiekėjas informuoja, kad jūsų perkamame ir parduodamame gaminyje SVHC yra daugiau nei 0,1% (pagal svorį):
- a. Jūs privalotė perduoti šią informaciją savo komerciniams klientams ir nemokamai pateikti visiems vartotojams per 45 dienas jei jie to prašo

Daugiau apie įsipareigojimus susijusius su SVHC medžiagomis rasitė [Europos cheminių medžiagų agentūros tinklalapyje](#).

Papildoma informacija:

Kandidatiniame sąrašė esančios medžiagos pasižymi labai pavojingomis savybėmis, todėl reikėtų jų kiek įmanoma vengti. Todėl, be teisinio atitikimo, galite patikrinti rinką, ar yra kitų cheminių medžiagų ar techninių sprendimų, turinčių tas pačias funkcijas, tačiau mažiau kenksmingų žmonių sveikatai ir aplinkai. Tokiu atveju turėtumėte apsvarstyti galimybę pradėti pakeitimo procesą.

43. Naudojame tik chemines medžiagas iš gerai žinomų Europos tiekėjų, turinčių griežtą cheminės saugos politiką. Taigi nėra nieko ką turėtume pakeisti. Ar taip?

Nebūtinai taip. Netgi ir įmonės, kurioms rūpi geras cheminių medžiagų valdymas, gali naudoti medžiagas įtrauktas į SVHC medžiagų sąrašą. Kol šios medžiagos nėra ribojamos, tol tai daryti yra legalu ir netgi gali būti reikalinga, nes, paprasčiausiai, ne visiems SVHC medžiagos naudojimo būdams yra saugesnė alternatyva. Žinoma, turėtumėte nenuleisti rankų siekdami labiau tausojančių aplinką ir žmogaus sveikatą alternatyvų.

Nepaisant tiekėjų reputacijos, visuomet rekomenduojama peržvelgti cheminių medžiagų/mišinių SDL ir įvertinti, ar sudėtyje nėra [labai didelį susirūpinimą keliančių medžiagų](#) (pvz. peržvelgti SVHC sąrašą arba sutikrinti chemines medžiagas ir mišinių sudėtinės dalis ECHA duomenų bazėje). Jeigu tokių aptinkate, apsvarstykite mišinio pakeitimą arba kreipkitės į tiekėją dėl saugesnės alternatyvos.

Taip pat medžiagos ar mišinio įvertinimui galite panaudoti SINList platformą. Į SINList sąrašą įtrauktos medžiagos, kurias ChemSec įvertino ir nustatė, kad jos atitinka "Labai didelį susirūpinimą keliančių medžiagų" (pagal REACH) kriterijus. Iš SDL paeiliui įveskite medžiagos identifikavimo numerius ir, be kitos informacijos, matysitė, ar ji įtraukta į šį sąrašą.

Medžiagų, kurios įtrauktos į kandidatinių sąrašą (SVHC) naudojimui ateityje, gali reikėti autorizacijos, tad pakeitimas prieš įsigaliojant apribojimams ateityje gali padėti išvengti problemų vėliau.

44. Visas naudojamas chemines medžiagas tvarkome tinkamai (tinkamas sandėliavimas, darbų sauga ir t.t.). Ar vistiek mums reikia keisti pavojingas medžiagas?

Poreikis pakeisti chemines medžiagas nėra iš anksto apspręstas, bet priklauso nuo daug dalykų: kaip tam tikros medžiagos/ mišiniai naudojami ir kokiuose procesuose, kokie naujais teisės aktų reikalavimai ir apribojimai. Bendrai žvelgiant, beveik visuomet galima pagerinti esamą situaciją ir net pavyzdingos įmonės turėtų apsvarstyti pavojingų cheminių medžiagų pakeitimą. Daugiau apie cheminių medžiagų pakeitimą galite paskaityti čia: <https://www.fitreach.eu/content/substitution>.

45. Ar yra elektroninių priemonių, kurios galėtų padėti rasti tinkamas pavojingų medžiagų alternatyvas?

Yra keletas įrankių, padedančių nustatyti alternatyvas, tačiau kadangi jų tinkamumas priklauso nuo konkretaus atvejo, įrankių galimybės padėti paprastai yra ribotos.

Ar pavyks rasti alternatyvą pavojingai medžiagai priklauso nuo kiekvieno atvejo. Geriausia būtų susisiekti su savo tiekėju ir paklausti apie alternatyvią cheminę medžiagą arba susisiekti su jo konkurentais, t. y. su panašių cheminių medžiagų tiekėjais ir paklausti, galbūt jie gali pasiūlyti alternatyvų. Cheminių medžiagų ir mišinių tiekėjai patars tik dėl cheminių alternatyvų (bet ne dėl technologinių ar kitokių sprendimų).

Organizacija „ChemSec“ sukūrė platformą „[Marketplace](#)“, kurioje informacija apie alternatyvas pateikiama pagal skirtingas kategorijas ir kurios tikslas – saugesnių produktų tiekėjus sujungti su cheminių medžiagų ar mišinių, kuriuos reikėtų pakeisti, naudotojais. Tai gali apimti ir esminius pakeitimus, pvz., kitos medžiagos naudojimą ir pan.

Rasti alternatyvas galėtų padėti ir pramonės asociacijos, taip pat universitetai, jų ieškoti galite mokslinėje literatūroje, pakeitimo atvejų duomenų bazėje „[Subsport plus](#)“. Taip pat patikrinkite klausimo „Kaip nustatyti alternatyvas? Ar galiu klausti mūsų tiekėjo? Kur rasti galimas alternatyvas (duomenų bazės, interneto svetainės ir kt.)?“ atsakymą.

46. Atliekant įmonės nuotekų laboratorinius tyrimus buvo rasta pavojingų medžiagų, tačiau peržiūrėję cheminių medžiagų ir mišinių inventorių tokių medžiagų neradome. Ką turėtume daryti?

Kai kurios pavojingos medžiagos taip pat gali išsiskirti iš žaliavų, pusiau galutinių ir galutinių gaminių, naudojamų įmonės procesuose, tokių kaip tekstilė, plastikas ir kt. Kitas galimas pavojingų medžiagų, patenkančių į nuotekų sistemą, šaltinis gali būti priemaišos žaliavose arba cheminių

medžiagų/mišinių reakcijų metu susidarantys (tarpiniai) reakcijos produktai. Galiausiai, ir lietaus nuotekos gali prisidėti prie nuotekų užteršimo.

Apsvarstykite, kuris iš šių atvejų labiausiai tikėtina, kad yra susijęs su nuotekų užterštumu. Susisiekite su savo tiekėjais dėl daugiau informacijos apie įtartinas žaliavas, chemines medžiagas ir mišinius. Laboratoriniai tyrimai taip pat galėtų padėti nustatyti pavojingų medžiagų šaltinį. Jei tai nepadeda pašalinti pavojingų cheminių medžiagų šaltinio, apsvarstykite galimybę (papildomai) valyti nuotekas.

Alternatyvų paieška

47. Kaip ieškoti alternatyvų? Ar galima klausti tiekėjų?

Pirmas dalykas, kurį galite padaryti, yra susisiekti su tiekėju ir paprašyti pateikti alternatyvą. Tada galite atlikti paiešką internete, susisiekti su pramonės asociacijomis, peržvelgti mokslinę literatūrą, ar pakeitimų atvejus „[Subsport plus](#)“ duomenų bazėje. Taip pat yra alternatyvų duomenų bazė, vadinama „[Marketplace](#)“. Skaitykite apie tai klausime „[Ar yra elektroninių priemonių, kurios galėtų padėti nustatyti tinkamas pavojingų medžiagų alternatyvas?](#)“.

Sudarant galimų alternatyvų sąrašą svarbu suprasti, kokią funkciją cheminė medžiaga atlieka produkte ar procese ir, ar šią funkciją galima išgauti ne cheminiu būdu. Tai praplečia galimų alternatyvų sąrašą - nuo cheminės medžiagos/mišinio pakeitimo į cheminę medžiagą/mišinį iki alternatyvių technologijų, kai cheminės medžiagos nebereikalingos ar, apskritai, pakeičiant gaminio dizainą ar taip pat eliminuojant funkcijų poreikį.

48. Jeigu radome daugiau nei vieną alternatyvą, kaip sužinoti kuri iš jų geriausia?

Labai svarbu įvertinti galimas alternatyvas. Yra keli būdai ir prieinamos priemonės alternatyvoms įvertinti. Turite atlikti pavojaus/rizikos (darbuotojams, aplinkai, vartotojams), ekonominį vertinimą, įvertinti, ar alternatyva tinkamai atlieka reikiamą funkciją, bei atlikti kt. vertinimą (pvz., suderinama su turima įranga ir pan.). Yra keletas įrankių, kuriuos būtų galima naudoti atliekant alternatyvų vertinimą, pvz., „[SubSelect](#)“ (nemokama MVĮ nemokama IT priemonė gali būti naudinga apytiksliam alternatyvų palyginimui), „[GreenScreen](#)“, [GHS stulpelių modelis](#). Daugiau informacijos su naudingomis nuorodomis galite rasti [ECHA svetainėje](#).

49. Ką daryti, jei tinkamų pakaitų neradome?

Įmonės dažnai susiduria su pakeitimo sunkumais, nes alternatyvą rasti nėra lengva. Keletas idėjų, kaip jų ieškoti, pateikiamos klausime „[Ar yra elektroninių priemonių, kurios galėtų padėti nustatyti tinkamas pavojingų medžiagų alternatyvas?](#)“. Jei, atlikus paiešką, alternatyvų nerandama, turėtumėte dokumentuoti savo pastangas, t.y. parengti ataskaitą, ko klausėte, kur ieškojote, kurios alternatyvos pasirodė labiausiai tinkamos, ir kodėl galiausiai, pasirodė, kad tinkamų alternatyvų nėra.

Yra dvi priežastys, kodėl turėtumėte dokumentuoti savo pastangas:

1. Jei jūsų įmonę tikrintų valdžios institucijos, pavyzdžiui, dėl LOJ reikalavimų pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvoje ar pastangas įgyvendinant reikalavimus darbuotojų apsaugai, jūs galėtumėte parodyti, kad dėjote visas pastangas, tačiau alternatyvų šiuo metu neradote.
2. Jei alternatyvų norėsite ieškoti vėliau, pvz., po 5 metų, turėsite atspirties tašką ir sutaupysite resursų antrą kartą vertindami tas pačias chemines medžiagas, produktus, technologijas ar kitas galimybes.

50. Sužinojome, kad sumažinti dezinfekantų naudojimą (kuriuose yra aplinkai pavojingų medžiagų) galėtume įdiegti naują įrangą, naudojančią šildymą, tačiau ji sunaudoja daugiau energijos. Kaip sužinoti, ar tai verta aplinkos požiūriu?

Pirmiausia, patikrinkite cheminių medžiagų/mišinių pavojingumą. Jei dezinfekcinėje priemonėje yra didelis kiekis PBT/vPvB arba PMT/vPvM medžiagų, verta apsvastyti būvio ciklo įvertinimą (LCA), kad būtų galima geriau suprasti pakaitų poveikio mastą. Jei dezinfekavimo priemonė yra klasifikuojama „tik“ H411 ir naudojama mažais kiekiais ar koncentracijomis, gali būti geriau tęsti naudojimą, nes energijos gamyba taip pat yra susijusi su pavojingų medžiagų išmetimu (išmetimai iš energijos gamybos įrenginių) į aplinką. Atkreipkite dėmesį, kad LCA nėra skirtas įvertinti toksiškas cheminių medžiagų poveikį; nors jame yra atitinkamos poveikio kategorijos, jis yra nėra toks tikslus, kad galima būtų aiškiai nuspręsti, ar pirmenybę reikėtų teikti toksiškumui, o ne energijos mažinimui.

51. Ką daryti, kai įgyvendinus pakeitimą, pasikeičia produkto savybės ir kokybė?

Jei po pakeitimo produkto kokybė blogėja, neturėtumėte jo pakeisti, o dabar ar vėliau ieškoti kitos alternatyvos! Paprašykite savo klientų išbandyti naują produktą (po pakeitimo) savo naudojimo būdui(-ams) prieš pradėdami masinę gamybą. Jeigu naujo produkto kokybė klientų netenkina, atsisakykite alternatyvos.

Pakeitimo procesas turi vykti pagal tam tikrą seką, kad naujasis produktas, atitiktų klientų ar rinkos kokybės kriterijus. Galbūt tam tikras kokybės pablogėjimas gali būti priimtinas, jei tai pateisinama kito aspekto pagerėjimu (pavyzdžiui, produktas mažiau kvepia, tačiau tapo visiškai saugus vaikams). Visa tai turi būti nuodugniai įvertinta ir iškomunikuota klientams.

Pakeitimas prasideda nuo problemos nustatymo, po to ieškoma alternatyvų ir jos vertinamos. Vertinant reikėtų stebėti, ar pasiekama tinkama produkto kokybė su alternatyva ir, ar produktas atitinka visus įmonės nusistatytus kriterijus (teisinius, techninius, (eko-)toksinius pavojus, kainą ir kt.). Tada kriterijus atitinkanti alternatyva turėtų būti išbandyta praktiškai. Tam tikra cheminė medžiaga / mišinys išbandomas gamyboje, tiriamos galutinio produkto savybės, siunčiamos į laboratorijas įvairiems bandymams atlikti. Jei naujas produktas atitinka visus kriterijus, jis gali būti pritaikytas visos apimties gamybai. Įmonė, kuri visapusiškai neišbando alternatyvos prieš pradėdama ją gaminti, rizikuoja ne tik savo reputacija, bet ir „kišene“.

Pagalba įgyvendinant pakeitimą

52. Kas man gali padėti, jei nežinau kaip įgyvendinti pakeitimą?

Susisiekite su mokslo institucijomis, pramonės asociacijomis, konsultantais. Ieškokite informacijos internete bei pakeitimo atvejų duomenų bazėse. Daugiau apie tai klausimuose [„Kur ieškoti gerosios patirties pakeitimo pavyzdžių?“](#).

53. Kur ieškoti gerosios praktikos pakeitimo pavyzdžių?

Čia yra keletas duomenų bazių ir svetainių su įgyventintais pakeitimo atvejais:

- atvejai iš Baltijos šalių [„Fit For REACH“ svetainėje](#);
- [SUBSPORTplus](#) - beveik 400 atvejų, kur paiešką galima atlikti skirtinguose pramonės sektoriuose, pagal cheminių medžiagų funkciją, pramoninius procesus ir (arba) atskiras chemines medžiagas, duomenų bazės.

54. Ar inspektoriai gali padėti dėl pavojingų medžiagų pakeitimo?

Taip, jie gali padėti nustatyti pavojingas medžiagas (ypač ribojamas teisės aktuose). Taip pat jie gali suteikti informacijos apie pakeitimo procesą, pvz. kur rasti informacijos apie chemines medžiagas, jų savybes, teisinį statusą, finansinę paramą ir kt.

55. Kaip sužinoti, ar konsultantas yra man naudingas?

Konsultantas turėtų padėti išspręsti tam tikrą problemą, turėtų pranešti apie savo darbo rezultatus, būti skaidrus. ECHA paskelbė kontrolinį sąrašą [„Kaip pasamdyti gerą konsultantą“](#).

56. Ar mažos įmonės gali pačios pakeisti chemines medžiagas?

Ar pakeitimas gali būti atliekamas įmonės ištekliais, ar ne, priklauso ne nuo įmonės dydžio, o nuo pakeitimo atvejo sudėtingumo ir atitinkamų darbuotojų kompetencijų.

Jei yra žmogus, kuris jaučiasi atsakingas už tokio proceso organizavimą, mažoje įmonėje gali būti dar lengviau, nes reikia įtraukti mažiau žmonių.

57. Kur rasti finansinės paramos pakeitimui, jei reikia didelių investicijų?

Galite patikrinti nacionalinius fondus, kurie remia saugesnės aplinkos kūrimą, MVĮ, darbuotojų saugą, „žaliąją“ pramonę, (eko) inovacijas ir kitas susijusias temas. Paprastai, daug finansavimo programų galime rasti Ekonomikos ir inovacijų ir Aplinkos ministerijose. Taip pat, pasidomėkite įvairių ES finansavimo programų finansavimo galimybes (pvz., [LIFE programa](#), [Horizontas 2020](#),

[EIB, Lietuvos verslo paramos agentūros administruojami fondai](#) ir kt.), [EEE ir Norvegijos dotacijas](#), taip pat patikrinkite privačius fondus.

58. Kiek kainuoja pavojingų cheminių medžiagų pakeitimas?

Tai priklauso nuo konkretaus atvejo ir jo masto. Kai kurie pakeitimo atvejai gali būti įgyvendinami už labai mažas papildomas išlaidas, kiti, kuriems reikalingas išsamus tyrimas, bandymai ir technologinė renovacija, gali kainuoti nemažą sumą. Tačiau pakeitimas taip pat gali sutaupyti pinigų, nes tai gali sumažinti išlaidas susijusias su teisine atitiktimi, atliekų tvarkymu, TIPK, asmeninėmis apsaugos priemonėmis, išmetamais į orą ar su nuotekomis išleidžiamais teršalais. Pakeitimas netgi gali būti pelningas. Tačiau finansinis pakeitimo balansas gali būti žinomas tik tada, kai bus nustatyta jūsų pakeitimo apimtis.

Pakeitimo nauda

59. Kokia nauda įmonei įgyvendinus pakeitimą?

Pakeitimas gali užtikrinti dabartinių ir būsimų teisės aktų laikymąsi, padidinti gamybos efektyvumą ir produkto kokybę, padėti įmonėms įgyti konkurencinį pranašumą rinkoje ir sutaupyti sąnaudų (pvz., susijusių su profesine sveikata, kai nebereikia naudoti asmeninės apsaugos priemonių ir (arba) įrengti kitų rizikos kontrolės priemonių). Galiausiai pakeitimas naudingas žmonių sveikatai (darbuotojams ir vartotojams) bei aplinkai ir yra indėlis į aplinkai palankesnio įmonės įvaizdžio patikimumą.

Sąnaudų taupymas gali būti ne toks akivaizdus, nes per trumpą laiką gali atsirasti daug išlaidų. Todėl protinga bent vidutinės trukmės laikotarpiu įvertinti sąnaudas ir į sąnaudų vertinimą įtraukti visą produkto gyvavimo ciklą.

Pakaitai taip pat gali būti tik pradinis taškas, norint peržiūrėti produkto dizainą ir gamybos procesą, ir galų gale vesti link didesnės inovacijos.

60. Kaip galiu pranešti, kad sėkmingai pakeičiau pavojingą medžiagą, pavyzdžiui, naudoti kaip argumentą rinkodaroje?

Galite pranešti, kad apskritai kai kurių konkrečių medžiagų (daugiau) nenaudojate savo interneto svetainėje ar bet kurioje aplinkos arba tvarumo ataskaitoje. Investuotojams taip pat gali būti įdomu tai žinoti.

Jei pranešate, kad tam tikros medžiagos (daugiau) nėra jūsų gaminyje (-iuose), turėtumėte įsitikinti, kad laikotės tokių teiginių pateikimo gairių, kad išvengtumėte „žaliojo smegenų plovimo“ (angl. *greenwashing*). Be kitų, turėtumėte turėti pakankamai įrodymų, patvirtinančių pokyčius, pavyzdžiui, saugos duomenų lapu ar produkto ingredientų sąrašu. Norint paskatinti prasmingų ir

patikimų teiginių apie aplinką (arba „žalią“) naudojimą ir išvengti klaidinančios informacijos, rekomenduojame vadovautis keturiais principais:

1. Spręskite svarbiausius aplinkosaugos aspektus per visą produkto ar paslaugos gyvavimo ciklą.
2. Sukurkite tikslų ir aiškių teiginio turinį.
3. Naudokite tik tokią vaizdinę informaciją, kuri yra susijusi su pokyčiu.
4. Įsitinkite, kad teiginys gali būti pagrįstas.

Plačiau galite pasiskaityti leidinyje „[Aplinkosauginių teiginių naudojimas: geriausios praktikos vadovas įmonėms](#)“.

Jūs neturėtumėte pamiršti pranešti apie sėkmingai įgyvendintą pakeitimą. Tai gali būti rinkos pranašumas ir argumentas norint pritraukti naujų klientų.

61. Jei pripažinsime, kad naudojame pavojingas chemines medžiagas, ar nepakenksime savo įvaizdžiui?

Nėra geresnio būdo pagerinti įmonės įvaizdį cheminių medžiagų požiūriu, kaip tik atsakomybė, skaidrumas ir siekis pasikeisti į gerą. Tiesą sakant, dauguma įmonių naudoja chemines medžiagas, kurios yra tam tikru būdu pavojingos, iš dalies dėl to, kad jos yra būtinos tam tikrai funkcijai atlikti, o alternatyvos nėra, iš dalies dėl to, kad apie pavojus paaiškėjo tik neseniai, iš dalies dėl to, kad joms tai nėra svarbu. Atsakingiausios yra tos įmonės, kurios ne tik yra skaidrios, bet ir nusprendžia atsisakyti pavojingiausių medžiagų ir pakeisti jas saugesnėmis alternatyvomis, kai tik tai įmanoma.

62. Ar yra atvejų, kai pakeitimas būtų pelningas be didelių pradinio kapitalo investicijų?

Taip, yra. Galite peržiūrėti projekto [LIFE FitforREACH įgyvendintus pakeitimo atvejus](#).

Autoriai: Antonia Reihlen, Sigita Žionienė, Gražvydas Jegelevičius, Justė Kukučionė
Prisidėjo projekto LIFE Fit for REACH partneriai: Kauno technologijos universiteto Aplinkos inžinerijos institutas, Baltijos aplinkos forumas Estijoje, Baltijos aplinkos forumas Latvijoje, Ekodizaino kompetencijos centras, Hendrikson&Ko.

Redagavimas: Eglė Ruškutė

Projektą „Pavojingų cheminių medžiagų pakeitimo įgyvendinimas Lietuvos, Latvijos ir Estijos mažose/vidutinėse pramonės įmonėse“ (LIFE Fit for REACH, Nr.LIFE14ENV/LV000174) dalinai finansuoja Europos Sąjungos LIFE programa ir LR Aplinkos apsaugos ministerija.